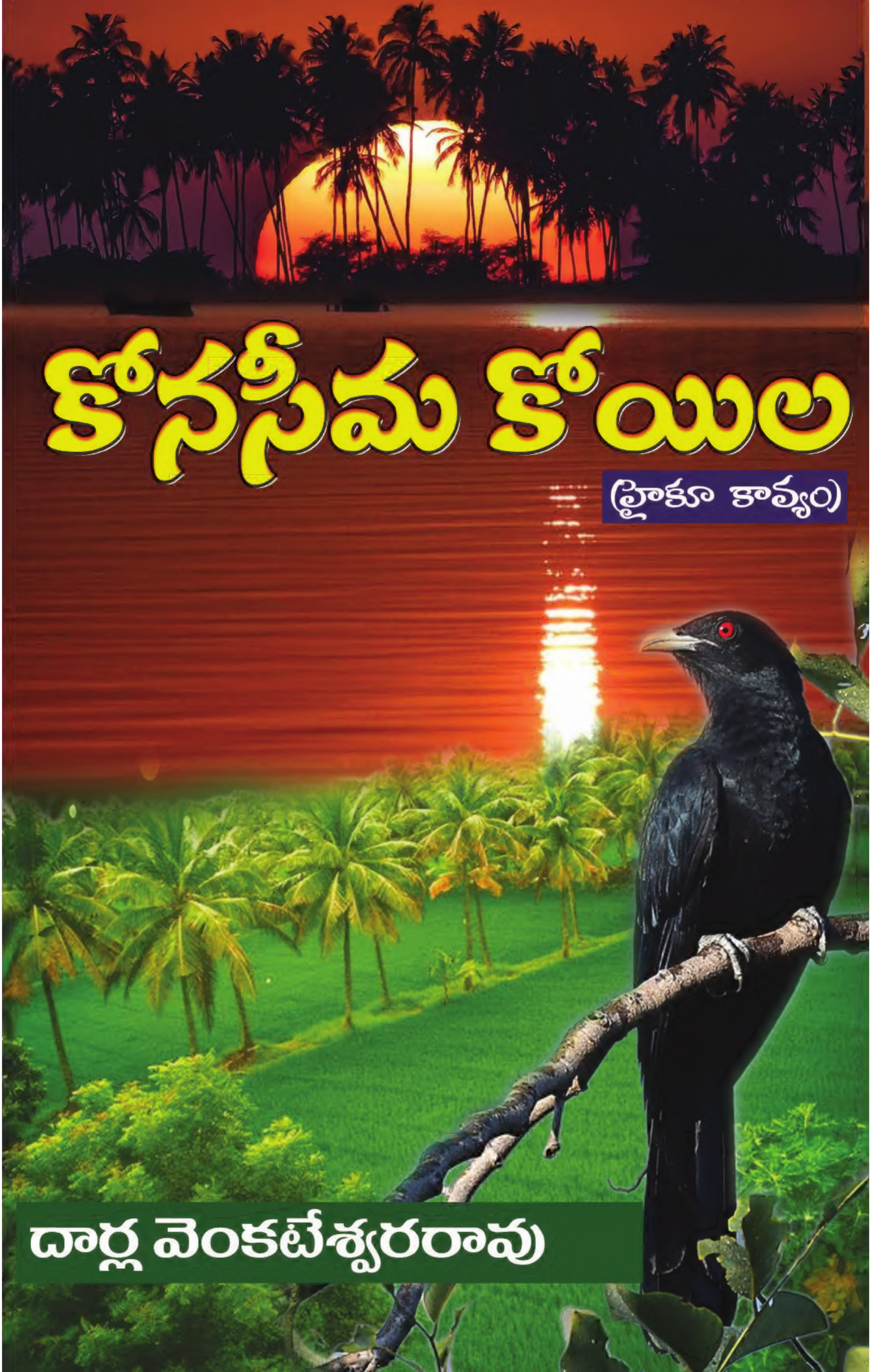

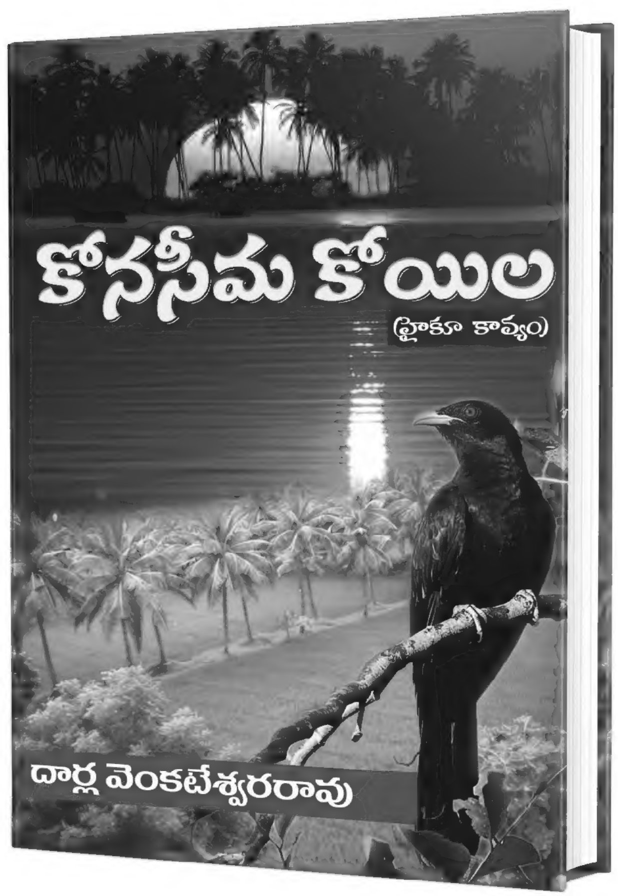
కోనసీమ కోయిల

(హైకూ కావ్యం)

దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

కోనసీమ కోయిల

(హైకూ కావ్యం)

దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

konaseema koyila

(haiku kavyam)

కోనసీమ కోయిల (హైకూ కావ్యం)

by Dr. Darla Venkateswara Rao

Professor,

Dept. of Telugu, School of Humanities,

University of Hyderabad (Central University),

Gachibowli, Hyderabad - 500 046. A.P., India

First Edition : 2026

Copies : 500 Price: Rs.70/-

Books available at :

For Communication :

M.Manju Sree, Assistant Professor,

B 202, Sai Cluster Apts, Shivajinagar Colony

Near Railway Station, Seri Lingampally,

Hyderabad -500 019.

Ph: 09989628049, E mail: darlahcu@gmail.com

Cover Design: D.Sainath Reddy

Printed at : Karshak Art Printers, Hyderabad.

మానవజీవన తాత్విక పయనం

-డా. ఎం. మంజుశ్రీ, అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు శాఖ,

సాహిత్య అన్వేషణలో భౌతికవాదానికి, ఆధ్యాత్మికతకు మధ్య వారధి నిర్మించడం ఒక సాహసోపేతమైన చర్య. ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు తన "కోనసీమ కోయిల" హైకూ కావ్యం ద్వారా ఆ వారధిని నిర్మించారు. ఈ కావ్యాన్ని 18 భాగాలుగా విభజించడంలోని పరమార్థం కేవలం సంఖ్యాపరమైనది కాదు; అది మానవ జీవితంలోని పరిణామ క్రమాన్ని సూచించే ఒక తాత్విక సోపానం. అష్టాదశ పురాణాలు, భగవద్గీతలోని 18 అధ్యాయాల వలె, మనిషి అజ్ఞానం నుండి జీవన్ముక్తి వైపు సాగించే 18 దశల ప్రయాణమే ఈ కావ్యం.

హైకూ ప్రక్రియ ప్రాథమికంగా క్షణికమైన అనుభూతిని శాశ్వతమైన సత్యంగా మార్చే ఒక 'దర్శనం'. అతి తక్కువ పదాలలో (మూడు పాదాలలో) అనంతమైన భావాన్ని ఇమిడ్చే ఈ ప్రక్రియ, కేవలం కవిత్వం మాత్రమే కాదు, అది ఒక జీవన తత్వం. బాహ్య ప్రకృతిలోని ఒక చిన్న దృశ్యాన్ని ప్రతీకగా తీసుకుని, దాని ద్వారా మనిషి అంతరంగాన్ని మేల్కొల్పడం దీని ప్రత్యేకత. హైకూలో శబ్దం కంటే నిశ్శబ్దానికే విలువ ఎక్కువ; కవి చెప్పిన దానికంటే చెప్పకుండా వదిలేసిన ఖాళీలలోనే పాఠకుడు తన తాత్వికతను వెతుక్కోవాల్సి ఉంటుంది. క్లుప్తత, చిత్రశీలత మరియు ఆత్మాశ్రయమైన అనుభూతి ఈ ప్రక్రియకు ప్రాణప్రదమైన అంశాలు. అందుకే, ఒక హైకూను చదవడం అంటే ఒక నిశ్చలమైన ధ్యాన స్థితిలోకి వెళ్ళడమే.

ఈ కావ్యంలోని ఒక్కో భాగం ఒక జీవన సత్యాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. వాటిలో కొన్ని ముఖ్యమైన భాగాలను, ఆయా విభాగాల్లోని హైకూలను ఇక్కడ విశ్లేషిద్దాం:

1. మట్టి - మూలాల అన్వేషణ

జీవితం ఎప్పుడూ తన మూలాల నుండే మొదలవుతుంది. కోనసీమ మట్టిని ప్రతీకగా తీసుకుని, అస్తిత్వాన్ని కవి మొదటి భాగంలో దర్శించారు.

"కోనసీమలో
మట్టి చినుకు రాగం
ముత్తైదువ నవ్వు!"

ఇక్కడ మట్టి వాసన కేవలం ప్రకృతి వర్ణన కాదు, అది జీవకళకు ఆరంభం. ప్రకృతిలోని

స్వచ్ఛతను మానవ జీవితపు ఆనందంతో ముడిపెట్టారు.

2. ప్రవాహ గుణం – నిరంతర చలనం

నది ప్రవాహం జీవితపు గమనానికి ప్రతీక. ఆగిపోవడం మరణం, సాగడమే జీవనం.

"నది నడక
ఎన్ని మలుపులో
జీవన యాత్ర!"

జీవితంలో కష్టనష్టాలనే మలుపులు సహజమని, కానీ ప్రవాహం ఆగకూడదనే సత్యాన్ని ఇది బోధిస్తుంది.

3. సైన్స్ – భౌతిక వాస్తవం

సైన్సు ద్వారా మనిషి సాధించిన మేధోవిజయం ఈ భాగంలో చర్చించబడింది.

"టెలిస్కోపులో
కనిపించని దేవుడు
కంటి పాపలో!"

సైన్సు బాహ్య నేత్రమైతే, ఆధ్యాత్మికత అంతర్నేత్రం. ఎంత వెతికినా దైవం వెలుపల కాదు, చూసే చూపులోనే ఉన్నాడని సైన్సును తర్కంతో అనుసంధానించారు.

4. అరిషడ్వర్గ మథనం – అంతర యుద్ధం

మనిషి తనను తాను గెలవాలంటే లోపల ఉన్న శత్రువులను జయించాలి.

"కోపపు చిచ్చు
తగలబడేది మనమే
క్షమయే చల్లదనము!"

క్రోధం ఎదుటివారిని కాదు, తనను తానే దహిస్తుందనే మనస్తత్వ శాస్త్ర సత్యాన్ని కవి ఇక్కడ హెచ్చరించారు.

5. మమతానురాగాలు – మానవీయ బంధం

జీవన పయనంలో అలసట తీర్చేది మమకారం. ఈ భాగం బంధాల విలువను చెబుతుంది.

"అమ్మ కౌగిలి
విశ్వమంత వెచ్చదనము
మమతల నిలయం!"

మనిషికి ప్రాథమిక రక్షణ మరియు ధైర్యం అమ్మ ప్రేమ నుండే లభిస్తుందని కవి ఆర్ద్రంగా

చెప్పారు.

6. జీవన్ముక్తి – అంతిమ గమ్యం

బంధాలు, అరిషడ్వర్గాలు, అన్వేషణలు అన్నీ దాటిన తర్వాత లభించే పరమశాంతే జీవన్ముక్తి.

"తామరాకు పై నీరు
ముట్టని బంధం
సంసారమందున!"

సమాజంలో ఉంటూనే దేనికీ లోబడకుండా, అంటీఅంటనట్లుగా ఉండటమే నిజమైన ముక్తి అని చెబుతూ కావ్యాన్ని పరిపూర్ణం చేశారు.

7. ఆధ్యాత్మిక చింతన – అంతర్గత వెలుగు

భౌతిక ప్రపంచం దాటిన తర్వాత మనిషి చేసే ప్రయాణం ఇది.

"చీకటి దాటి
పొద్దుపొడుపు రేఖ
కొత్త ఆశలు!"

ఆధ్యాత్మికత అంటే పలాయనం కాదు, అది అజ్ఞానమనే చీకటిని చీల్చుకుంటూ వచ్చే జ్ఞానోదయం అని కవి అభిప్రాయపడ్డారు.

8. నిరంతర అన్వేషణ – పరిణామ క్రమం

అన్వేషణ ఆగిపోతే మనిషి జడ పదార్థమైపోతాడు.

"ప్రశ్నే వెలుగు
జవాబు దొరికితే
మరో అన్వేషణ!"

ఒక గమ్యం చేరగానే ప్రయాణం ముగియదు, అది మరో ఉన్నత లక్ష్యానికి నాంది కావాలన్నదే ఈ భాగపు పరమార్థం.

9. ప్రకృతి ప్రతీకలు – మౌన గురువులు

ప్రకృతి మనకు చెప్పకనే ఎన్నో పాఠాలు నేర్పుతుంది.

"రాలిన ఆకు
చెట్టుకు వీడ్కోలు కాదు
నేలకు ముద్దు!"

మరణం లేదా వియోగం అనేది అంతం కాదు, అది మరో రూపంలో ప్రకృతిలో కలిసిపోవడమే అనే ఉన్నత సత్యాన్ని ఇక్కడ దర్శించవచ్చు.

10. కాల గమనం – అస్థిరత్వ సత్యం

కాలం ఎవరికోసం ఆగదు, అది నిరంతరం మారుతూనే ఉంటుంది.

"ముల్లు తిరుగును
కాలం గడిచిపోవు
జ్ఞాపకం మిగులు!"

సమయం విలువను గుర్తెరిగి, ఉన్న కాలంలోనే మంచి పనులు చేయాలనే హితబోధ ఇందులో ఉంది.

11. సామాజిక స్పృహ – మానవ సంబంధాలు

వ్యక్తిగా జీవించడం కంటే సమాజంలో ఒక భాగమై ఉండటం ముఖ్యం.

"మనుషుల మధ్య
ప్రేమ లేని గోడ
ఒంటరి ద్వీపం!"

యాంత్రిక జీవనంలో మనుషుల మధ్య పెరుగుతున్న దూరాన్ని కవి ప్రశ్నిస్తూ, ప్రేమ అనే వారధి ఆవశ్యకతను చాటి చెప్పారు.

12. కర్మ యోగం – కర్తవ్య పాలన

పనిని దైవంగా భావించడం మనిషికి గౌరవాన్ని ఇస్తుంది.

"శిల్పి శ్రమలో
రాయి దైవమయే
చెమట పూజ!"

ఫలితం కంటే చేసే పనిలో నిబద్ధత ఉంటే, అది దైవ ప్రార్థనతో సమానమని కవి ప్రబోధించారు.

13. సృజన – అక్షర చైతన్యం

కళలు మరియు సాహిత్యం మనిషిని సంస్కరిస్తాయి.

"నిశ్శబ్ద రాత్రి
కలం కాగితంపై
యుద్ధ ప్రకటన!"

అక్షరం ఒక ఆయుధమని, అది అన్యాయంపై ఎప్పుడూ పోరాడుతూనే ఉంటుందని సామాజిక బాధ్యతను గుర్తు చేశారు.

14. సమతుల్యత – మధ్యేమార్గం

అతి ఎప్పుడూ ప్రమాదకరమే. జీవితంలో బాలెన్స్ ముఖ్యం.

"రెక్క సైన్సు
ఎగిరే ఊపిరి దైవం
పక్షి జీవితం!"

లౌకిక, పారలౌకిక అంశాల మధ్య సమతుల్యతే సంపూర్ణ జీవనమని కవి విశ్లేషించారు.

15. మాయా నివృత్తి – వాస్తవ దర్శనం

భ్రమల నుండి బయటపడటమే జ్ఞానానికి తొలి మెట్టు.

"నీటి అద్దం
ముఖాలెన్నో కానీ
రూపమొక్కటే!"

బాహ్యరూపాలు వేరైనా, అంతరాత్మ ఒక్కటే అనే అద్వైత సత్యాన్ని ఈ భాగం బోధిస్తుంది.

16. స్థితప్రజ్ఞత – నిశ్చలత్వం

లాభనష్టాలకు కుంగిపోకుండా స్థిరంగా ఉండటమే గొప్ప గుణం.

"తుఫానులో దీపం
చలించని మనస్సు
ధీరుడి లక్షణం!"

ఎన్ని కష్టాలు ఎదురైనా తన ఆత్మవిశ్వాసాన్ని కోల్పోని వాడే నిజమైన యోగి అని కవి నిర్వచించారు.

17. మౌనం – సత్య శోధన

మాటలకు అందని భావాలు మౌనంలో దొరుకుతాయి.

"కోయిల మౌనం
పాటలో ఉండదు
నిశ్శబ్దంలోనే!"

శబ్దం కంటే నిశ్శబ్దం శక్తివంతమైనదని, అది ఆత్మతో సంభాషిస్తుందని కవి సున్నితంగా చెప్పారు.

18. అద్వైత సిద్ధి – పరిపూర్ణత్వం

ప్రయాణం ముగిసి, ఆత్మ పరమాత్మలో విలీనం కావడం.

> **"నది సముద్రమై**
> **తన ఉనికిని మరచి**
> **అనంతం లోన!"**

వ్యష్టి నుండి సమష్టి వైపుకు, పరిమితం నుండి అనంతం వైపుకు సాగే ప్రయాణమే జీవన్ముక్తి అని ఈ కావ్యం ముగుస్తుంది.

ఈ కావ్యం పరమార్ధం తెలియాలంటే హైకూ తత్వం తెలియాలి, హైకో కవిత్వంలో వాడిన ప్రతీకలు తెలియాలి, ఆ సందర్భంగా వాడిన భావచిత్రాలు గుర్తించాలి. జీవితం అనుభూతిలోకి రావాలి. అప్పుడు మాత్రమే మానవ జీవన ప్రయాణంలోని అన్వేషణ అంతా తెలుస్తుంది.

గతంలో జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీత డాక్టర్ సి. నారాయణ రెడ్డి గారు తమ 'విశ్వంభర', 'మట్టి మనిషి ఆకాశం' వంటి బృహత్ కావ్యాలలో మానవ జీవన ప్రయాణాన్ని, మనిషి నిరంతర అన్వేషణను, ప్రకృతితో సాగించే సంఘర్షణను సుదీర్ఘమైన వచన కవిత్వంలో అద్భుతంగా వర్ణించారు. అయితే, అదే సువిశాలమైన జీవన తత్వాన్ని నేడు ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు అత్యంత సూక్ష్మమైన, గాఢమైన 'హైకూ' ప్రక్రియలో ఒక కావ్యంగా మలచడం సాహిత్య ప్రపంచంలో ఒక గొప్ప ప్రయోగం. వందల పేజీల వచనంలో చెప్పగలిగే తాత్విక లోతును, కేవలం మూడు పాదాల పరిధిలోకి కుదించి, పద్దెనిమిది భాగాలుగా అష్టాదశ పురాణాల స్ఫూర్తితో ఆవిష్కరించడం కవి మేధస్సుకు, అక్షర సాధనకు నిదర్శనం. సినారె గారి కావ్యాలు ఒక మహా ప్రవాహమైతే, దార్ల గారి 'కోనసీమ కోయిల' ఆ ప్రవాహంలోని ప్రతి నీటి చుక్కలోనూ విశ్వరూపాన్ని చూపే ఒక తాత్విక దర్పణం. ఈ కావ్యం ఆధునిక కవిత్వ ప్రక్రియలకు తాత్విక పరిమళాన్ని అద్దుతూ, పాఠకుడిని ఆలోచనల నుండి అనుభూతి వైపుకు, అనుభూతి నుండి ఆత్మాన్వేషణ వైపుకు విజయవంతంగా నడిపిస్తుంది.

కావ్యంలో మానవ జీవన పయనం అత్యంత ప్రతీకాత్మకంగా ఆవిష్కరించబడింది. కవి కోనసీమ మట్టిని మనిషి మూలాలకు, గోదావరి ప్రవాహాన్ని నిరంతర జీవన గమనానికి సంకేతాలుగా మలిచారు. నది మలుపులు జీవితంలోని కష్టనష్టాలను సూచిస్తే, సముద్రంతో దాని సంగమం ఆత్మ పరమాత్మలో లీనమయ్యే అంతిమ ముక్తిని (జీవన్ముక్తిని)

ప్రతిబింబిస్తుంది. బాహ్య ప్రపంచంలోని ప్రకృతి దృశ్యాలను అంతరంగిక స్థితిగతులకు అన్వయిస్తూ, భౌతిక ఉనికి నుండి తాత్విక ఉన్నతి వైపు సాగే ప్రయాణాన్ని కవి ఈ ప్రతీకల ద్వారా అద్భుతంగా చిత్రించారు.

మరోవైపు, ఈ పయనంలో ఎదురయ్యే సంఘర్షణలను సైన్స్ మరియు ఆధ్యాత్మికతల మధ్య వారధిగా వర్ణించారు. టెలిస్కోపు, రోబో, డి.ఎన్.ఏ వంటి ఆధునిక ప్రతీకలను ఉపయోగిస్తూనే, వాటి వెనుక ఉన్న అదృశ్య చైతన్యాన్ని అన్వేషించడం ఈ కావ్యంలోని విశిష్టత. అరిషడ్వర్గాలను జయించడాన్ని ఒక అంతర యుద్ధంగానూ, మమతానురాగాలను ఆ ప్రయాణంలో లభించే సేదతీర్పుగానూ కవి దర్శించారు. ఇలా 18 తాత్విక భూమికల ద్వారా సాగే ఈ పయనం, మనిషిని కేవలం ఒక లౌకిక ప్రాణిగా కాక, నిరంతర అన్వేషణ ద్వారా పరమార్థాన్ని పొందే ఒక జ్ఞాన పథికుడిగా నిలబెడుతుంది.

ఈ కావ్యంలో 18 భాగాల ద్వారా, మట్టి నుండి మొదలై మౌనం వరకు సాగిన ఈ ప్రయాణం ప్రతి పాఠకుడిని ఒక కొత్త మనిషిగా తీర్చిదిద్దుతుంది. హైకూ వంటి చిన్న ప్రక్రియలో ఇంతటి బృహత్తర తాత్వికతను నింపడం ఆచార్య దార్ల గారి కలం గొప్పతనం. ఈ "కోనసీమ కోయిల" గానం ప్రతి హృదయాన్ని మేల్కొల్పుతుందని ఆశిస్తున్నాను.

–డా. ఎం. మంజుశ్రీ, అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు శాఖ,
డా. ఏపిజె. అబ్దుల్ కలామ్ ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
పటాన్ చెరువు, సంగారెడ్డి జిల్లా, తెలంగాణ రాష్ట్రం.

ప్రస్తావన

మహాసాగరంలో సంగమించే ముందు గోదావరి ఏడు పాయలుగా విడిపోయి కోనసీమను ఏ విధంగా సస్యశ్యామలం చేసిందో, అలాగే మనిషి అంతరంగం నుండి ఉద్భవించిన భావాలు వివిధ అనుభూతుల పాయలుగా చీలి, చివరకు పరమాత్మ అనే అనంత సాగరంలో లీనమవుతాయనుకుంటాను. నేను పుట్టి పెరిగిన కోనసీమ మట్టి వాసన, గౌతమి, వైనతేయ, వశిష్ఠ, భరద్వాజ, ఆత్రేయ, తుల్య, కౌశిక అనే సప్త గోదావరి పాయల గంభీర ప్రవాహాలు నా రక్తంలోనే ఒక కవితాత్మక స్పర్శను నింపినట్లనిపిస్తుంది. ఆ నదీమతల్లి జలాల సాక్షిగా, మట్టి పరిమళాల సాన్నిధ్యంలో రూపుదిద్దుకున్న అక్షర కృతియే ఈ 'కోనసీమ కోయిల'. (హైకూ కావ్యం)

గతంలో జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీతలు డాక్టర్ సి. నారాయణ రెడ్డి గారు తమ 'విశ్వంభర', 'మట్టి–మనిషి–ఆకాశం' వంటి బృహత్ కావ్యాలలో మానవ జీవన ప్రయాణాన్ని, మనిషి నిరంతర అన్వేషణను వచన కవితా రూపంలో అద్భుతంగా ఆవిష్కరించారు. అయితే, సుదీర్ఘమైన వచనంలో చెప్పదగ్గ అటువంటి గంభీరమైన జీవన తత్వాన్ని, అత్యంత సూక్ష్మమైన 'హైకూ' ప్రక్రియ ద్వారా ఒక కావ్యంగా మలచడం నా అక్షర ప్రయాణంలో నేను చేయాలనుకున్న ఒక ప్రయోగం. జపాన్ గడ్డపై పుట్టి, తెలుగు నేలపై వికసించిన హైకూ కవిత్వ ప్రక్రియ, ఒక చిన్న కిటికీ గుండా అనంతమైన ఆకాశాన్ని చూపినట్లుగా ఉంటుంది. ఐదు–ఏడు–ఐదు మాత్రల పరిమితిలో, కేవలం పదిహేడు అక్షరాల పరిధిలో అనంతమైన భావాన్ని బంధించి, పాఠకుడి మదిలో ఒక తాత్విక విస్ఫోటనాన్ని అనుభూతి కలిగించడమే ఈ హైకూ కవిత్వం చేసే అద్భుతం. ఈ 'కోనసీమ కోయిల' కావ్యంలో మనిషి పుట్టినది మొదలు మరణించే వరకు సాగే వివిధ దశలను, అనుభూతులను 18 భాగాలుగా విభజించి అందించే ప్రయత్నం చేశాను.

మానవ జీవన యానంలోని 18 సోపానాలు

1. మట్టి స్మరణ (జననం):

మనిషి పుట్టుక, మూలాలు మరియు కోనసీమ మట్టితో ఉన్న ఆత్మీయ అనుబంధం.

2. బాల్యపు అంచులు:

పసితనపు అమాయకత్వం, ప్రకృతి ఒడిలో తొలి పాఠాలు, పసిమనసు అద్భుతాలు.

3. అమ్మ ఒడి (మాతృత్వం):

తొలి గురువు, ప్రేమామృతం మరియు రక్షణ కవచం వంటి అమ్మ ప్రేమ.

4. నాన్న భుజం (బాధ్యత):

కుటుంబం కోసం నాన్న చేసే శ్రమ, త్యాగం మరియు జీవిత మార్గదర్శకత్వం.

5. జ్ఞాన తృష్ణ (విద్య):

ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి చేసే అన్వేషణ, అక్షర సాధన, వివేకం.

6. ప్రణయ రాగం (యవ్వనం):

మనసులో విరిసిన సున్నిత భావాలు, అనురాగం, తొలి ఆకర్షణ.

7. గృహస్థాశ్రమం (బంధం):

వివాహ పవిత్రత, కుటుంబ వ్యవస్థలోని మాధుర్యం, సామాజిక బాధ్యత.

8. శ్రమ సౌందర్యం (కర్మ యోగం):

నిరంతర పని, చెమట చిందించడం ద్వారా పొందే తృప్తి, వృత్తి ధర్మం.

9. సామాజిక స్పృహ (స్పందన):

సమాజంలోని అన్యాయాలపై నిరసన, అణగారిన వర్గాల కోసం ఆవేదన, పోరాటం.

10. సంఘర్షణ (సైన్స్ - ఆధ్యాత్మికత):

మేధస్సుకు, మనసుకు మధ్య జరిగే మథనం; ప్రయోగశాల-ప్రార్థనా మందిరాల సమన్వయం.

11. అరిషడ్వర్గ మథనం (అంతర యుద్ధం):

లోపలి కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలను జయించే ప్రయత్నం.

12. మమతానురాగాలు (విలువల సేకరణ):

బంధుత్వాలు, స్నేహాలు, మనుషుల మధ్య పెనవేసుకున్న అనుబంధం.

13. మాయా నివృత్తి (వాస్తవ దర్శనం):

ప్రాపంచిక భ్రమల తాత్కాలికతను గుర్తించడం, సత్యాన్ని తెలుసుకోవడం.

14. స్థితప్రజ్ఞత (సమతుల్యత):

సుఖదుఃఖాలను, లాభనష్టాలను సమానంగా స్వీకరించే మానసిక నిశ్చలత్వం.

15. నిరంతర అన్వేషణ (పురోగతి):

నిరంతర చైతన్యం, అన్వేషణే మానవ విజయమని గుర్తించి సాగడం.

16. మౌన ముద్ర (అంతరంగం):

బాహ్య ప్రపంచపు హోరు నుండి నిశ్శబ్దంలోకి, ఆత్మతో సంభాషణలోకి మళ్లడం.

17. కాల గమనం (మరణం):

పంచభూతాల్లో విలీనమయ్యే సహజ ప్రక్రియ, దేహ త్యాగం.

18. జీవన్ముక్తి (సంగమం):

బంధ విముక్తి పొంది, గోదావరి సముద్రంలో కలిసినట్లుగా పరమాత్మలో లీనమవ్వడం.

ఈ 18 పాయలు మానవ జన్మలోని పరిణామ క్రమానికి ప్రతీకలు. ప్రకృతిలోని నిశ్శబ్ద సౌందర్యంతో మొదలై, అమ్మనాన్నల మమకారం, భవబంధాల సంఘర్షణ, సైన్స్ – ఆధ్యాత్మికతల మధ్య మథనం, అరిషడ్వర్గాల జయం.. ఇలా సాగుతూ పరమాత్మలోని అనంత మౌనంతో ఈ ప్రయాణం ముగుస్తుంది.

ఈ కావ్యాన్ని పద్దెనిమిది భాగాలుగా విభజించడంలోని ఆంతర్యం కేవలం సంఖ్యాపరమైనది కాదు; అది పరిపూర్ణతకు ప్రతీక. భారతీయ తాత్విక చింతనలో అష్టాదశ పురాణాలు, భగవద్గీతలోని పద్దెనిమిది అధ్యాయాలు మనిషికి సంపూర్ణ జీవన మార్గాన్ని ఎలా బోధించాయో, అలాగే ఈ కావ్యంలోని పద్దెనిమిది సోపానాలు మనిషిని భౌతికమైన మట్టి (జననం) నుండి పారమార్థికమైన మౌనం (జీవన్ముక్తి) వైపుకు నడిపిస్తాయి. ప్రతి భాగం ఒక అనుభూతి పాయగా మొదలై, మనిషి అంతరంగాన్ని సంస్కరిస్తూ, చివరకు పరిణత చెందిన చైతన్యంగా తీర్చిదిద్దడమే ఈ విభజనలోని ప్రధాన ఉద్దేశ్యం. హైకూ వంటి సూక్ష్మ ప్రక్రియలో ఇంతటి బృహత్తర తాత్విక పరిణామ క్రమాన్ని ఇమిడ్చి, పాఠకుడికి ఒక సమగ్ర జీవన దర్శనాన్ని అందించాలన్నదే ఈ అష్టాదశ భాగాల ఆంతర్యం. ఇందులో ప్రతి హైకూ జీవితంలోని ఒక మధుర క్షణాన్ని బంధించిన 'స్నాప్ షాట్'. సమాజంలోని అన్యాయాలపై నిశితమైన సామాజిక స్పృహను ఒక శస్త్రంలా సంధిస్తూనే, ఇహలోకపు రణగొణ ధ్వనుల నుండి జీవుడిని ఆధ్యాత్మిక శాంతి వైపు, జీవన్ముక్తి వైపు నడిపించడమే ఈ కావ్య పరమార్థం. వివిధ సందర్భాల్లో నేను రాసిన హైకూలను ఒక వరుసలో పేర్చి, వాటికి ఒక కావ్య రూపాన్ని ఇవ్వాలనే ఆలోచనే ఈ కృతి. కోనసీమ బిడ్డగా, ఆ నదీమ తల్లికి నేను సమర్పించే భక్తిపూర్వక అక్షర నీరాజనమిది.

ఏప్రిల్ 17వ తేదీన 'ప్రపంచ హైకూ దినోత్సవం' జరుపుకుంటున్న సందర్భంలో, ఈ కావ్యం పాఠకుల మనసుల్లో ఒక మధురమైన అనుభూతిని, సరికొత్త ఆలోచనలను రేకెత్తిస్తుందని ఆశిస్తున్నాను.

హైకూలను కావ్యంగా రాయడం అని ప్రయోగం ఎంతవరకు విజయవంతమైనదనేది సహృదయ పాఠకుల నిర్ణయం పైనే ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ

కావ్యాన్ని చదివి మీ విలువైన అనుభూతులను నాతో పంచుకోవాల్సిందిగా కోరుతున్నాను. ఈ కావ్యంలోని హైకూని నిర్మించేటప్పుడు అనేక అనుభవాలు, అనుభూతులు, సంఘర్షణలు నా జీవితంలో అనుభవించి, వర్ణించాను. మరికొన్ని పరిశీలన ద్వారా, ఊహల ద్వారా భవిష్యత్తును ఊహించడం ద్వారా వర్ణించే ప్రయత్నం చేశాను.

దీనికి ఎవరి చేత ముందుమాట రాయాలని ఆలోచనలో పడిన తర్వాత, తాత్వికమైన ఆలోచనలు కలిగిన **డా.ఎం.మంజుశ్రీ** న్యాయం చేయగలదనిపించింది. అనుకున్నట్లుగానే మంచి ముందుమాట రచించారు. ఆమె నా జీవిత భాగస్వామి కావడం మరింత అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను. ఆమెకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. అలాగే , యూనివర్సిటీ ఆఫ్ హైదరాబాద్ లోనే **డా.బండారు విజయ్ కుమార్** పోస్టుడాక్టరేట్ చేశారు. ఈ కావ్యానికి ఒక విలువైన వెనుక మాట రచించారు. ఆయనకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు. ఈ కావ్యానికి ఆకర్షణీయమైన భావయుక్తమైన ముఖచిత్రాన్ని రూపొందించిన **డి.సాయినాథ్ రెడ్డికి** నా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు. అనేక అనుభూతలను అందించే మా పుత్రరత్నం చిరంజీవి దార్ల శ్రీనివాసరావుగార్కి నా ఆశీస్సులు.

– దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

17.04.2026

ఏప్రిల్ 17వ తేదీన 'ప్రపంచ హైకూ దినోత్సవం'

కోనసీమ కోయిల
(హైకూ కావ్యం)

విషయసూచిక

కోనసీమ కోయిల

(హైకూ కావ్యం)

1.జీవన సప్తస్వరాలు

స (షడ్జమము) – జననం

తొలి పలుకు

సృష్టి నాదము 'స'గా

పసిపాప నవ్వు

రి (రిషభము) – ఎదుగుదల

చిగురు ఆశ

పైకి సాగే పయనం

రిషభ స్వరము

గ (గాంధారము) – జ్ఞానం.

అక్షర దీప్తి

మేధస్సులో మెరిసె

గాంధార రాగం

మ (మధ్యమము) – సమతుల్యత

కష్ట సుఖము

సమముగా పంచుట

మధ్యమ ధర్మం

ప (పంచమము) – పరిపూర్ణత

వృత్తి దీక్షలో

అందిన గౌరవము

పంచమ స్థితి

ద (ధైవతము) – దాతృత్వం

పరుల సేవ
త్యాగగుణపు మూర్తి
ధైవత స్వరం

ని (నిషాదము) – వైరాగ్యం.

చివరి మెట్టు
ప్రపంచము విడిచి
నిషాద మౌనం

సంగమం.

సప్త స్వరాలు
ఒక్కటైన వేళన
జీవన గానం

నదీ నాదం.

గోదావరిలో
ప్రతి అల ఒక స్వరం
సప్త ప్రవాహం

సమాప్తి.

స్వరము ముగిసి
పరమాత్మ లయలో
మౌన సంగీతం

2. ప్రకృతి పారవశ్యం

మంచు ముత్యం.

పచ్చని ఆకు
జారుతున్న ముత్యము
నేల చుంబనము

సంధ్యా రాగం.

కుంకుమ నింగి
గువ్వల గూటి పాట
సంధ్యా వందనము

సెలయేటి నవ్వు.

రాళ్ళ అంచున
జలజల నవ్వులు
సాగర దాహము

వేసవి ఆట.

ఎండిన గడ్డి
సుడిగాలి నృత్యము
మట్టి వాసన

వెన్నెల కుప్ప.

నల్లని నింగి
పాల వెన్నెల కుప్ప
మల్లె తోటలా

చినుకు చిందు.

ఆకాశ బాణం
నేలమ్మ గుండెపై
పచ్చని విందు

కొండ కోన.

పచ్చని చెట్టు
మేఘాల కౌగిలిలో
నిశ్శబ్ద భాష

పూల బాట.

రాలిన పువ్వు
గాలిలో తేలియాడె
సుగంధ స్మృతి

సముద్రం.

ఆగని అల
ఇసుక తిన్నెల పైన
సంతకము జేసె

శిశిరం.

రాలిన ఆకు
కొత్త చిగురు కోసం
త్యాగము జేసె

3. బాల్యం - దైవత్వం

నేల జాబిలి.

నింగి జాబిలి
నేలపైన నవ్వేను
ముద్దుల బాబు

చిన్ని అడుగు.

మువ్వల ముద్దు
తడబడే అడుగు
ఇల్లంత వెలుగు

ప్రశాంతత.

రెప్పల చాటు
దేవతల లోకము
శాంతి రూపుడు

ముద్దు పలుకు.

అమృత ధార
అస్పష్టపు పలుకు
తేనె జల్లులు

కమల దళాలు.

మెత్తని రేకు
చిన్ని చిన్ని చేతులు
కమల దళము

బుడిబుడి నడక.

పరుగు పందెం
పడి లేచే నడక
అమ్మ నవ్వులో

గోరు ముద్ద.

వెన్నెల విందు
అమ్మ చేతి ముద్దలో
స్వర్గపు రుచి

ఆటపాట.

మట్టి బొమ్మలు
అమాయకపు నవ్వు
అందని బాల్యం

నిద్ర.

ఉయ్యాల ఊపు
జోలపాట సవ్వడి
ముద్దు నిదుర

అల్లరి.

కిటికీ ఇనుప కమ్మీ
దాగిన చిన్నారి
వెలుగుల కన్ను

4. అమ్మ – మమత

కంటి పాప.

కనిపించే దైవం
కంటిపాపకు నీడ
అమృతమూర్తి

పేగు బంధం.

తన కడుపు
కాల్చుకున్నా పర్వాలే
బిడ్డకు బువ్వ

లాలిపాట.

జోల పాటలు
తీరని శ్రమ మార్చే
కమ్మని నిద్ర

రక్షణ.

కోటి దీవెన
అమ్మ చేతి స్పర్శయే
కొండంత అండ

మాతృ త్యాగం.

కరిగిపోయేను
వెలుగునిచ్చే వత్తిలా
అమ్మ జీవితం

శ్రమ.

తెల్లవారుజాము
ఇంటికి తొలి వెలుగు
అమ్మ అడుగు

ప్రేమ.

దెబ్బ తగిలితే
అమ్మా అన్న పిలుపు
ఉపశమనము

గురువు.

మొదటి మాట
నేర్పిన అక్షరము
అమ్మ పాఠము

అన్వేషణ.

ప్రపంచమంతా
వెతికినా దొరకదు
అమ్మ ఒడి హాయి

శాశ్వతం.

కాలం మారినా
తరగని ఆ నిధి
అమ్మ ప్రేమయే

5. నాన్న - ఛత్రం

అభయ హస్తం.

కొండంత అండ
నిరంతర రక్షణ
నాన్న నీడలో

కుటుంబ పునాది.

చెమట చుక్క
కుటుంబపు పునాది
త్యాగ శీలుడు

దిక్సూచి.

నడిచే దారి
చూపించేటి వెలుగు
నాన్న మాటలు

మౌన ప్రేమ.

పైకి కరుకు
లోన వెన్న మనసు
ప్రేమ సాగరం

నిచ్చెన మెట్టు.

మోయును బరువు
బిడ్డల ఎదుగుదలకై
నిచ్చెన నాన్న

త్యాగం.

చిరిగిన చొక్కా
బిడ్డ కొత్త బట్టలు
నాన్న సంబరం

గౌరవం.

ఊరి మధ్యన
తల ఎత్తుకు నిలవ
నాన్న నీతియే

బాధ్యత.

సూర్యుడి కంటే
ముందే నిద్ర లేచును
ఇల్లు గడవ

ధైర్యం.

భయపడకుము
నేనున్నాననే మాట
కొండంత బలం

స్మృతి.

వృక్షపు నీడ
నేడు లేకపోయినా
చల్లని జ్ఞాపకం

6. ప్రణయ లీలా

హృదయ వికాసం
కమ్మని నవ్వు
మల్లెపూల తోటలా
మనసు విరిసె

చూపుల బంధం.
కంటి చూపులో
కైదు చేసే భావము
జ్ఞాపకమేగా

విరహం.
వెన్నెల రాత్రి
తోడు లేని ఏకాకి
నిద్ర కరువు

సింగారం.
నల్లని జడ
మబ్బు చాటున మెరుపు
నుదుటి బొట్టు

మౌన రాగం.
పెదవి పైన
చెప్పలేక దాచిన
ప్రేమ మౌనము

మొదటి కలయిక.

వణికే పెదవి
కళ్లు నేల చూసెను
మౌన సంభాషణ

ప్రేమలేఖ.

మడత కాగితం
గుండె లోతు దాచిన
అక్షర రూపం

స్పర్శ.

చేయి తాకగా
ఒళ్లంతా విద్యుత్తు
వింత పులకన

నిరీక్షణ.

దారి చూపులో
ఎదురు చూపు వేదన
తీపి గాయమే

అంకితం

ఒకరికొకరు
శ్వాస లోని రాగమై
నిలిచె ప్రాణము

7. వివాహ బంధం

ఏడడుగుల బాట.
రెండు ప్రాణాలు
ఒకే బాట పయనం
నవ్య జీవితం

నూరేళ్ల తోడు.
మూడు ముళ్లుగా
నమ్మకపు బంధం
నూరేళ్ల తోడు

పవిత్ర సాక్షి.
హోమ గుండము
సాక్షిగా నిలిచెను
ముడి పడెగా

అన్యోన్యం.
సుఖ దుఃఖాలు
సగము పంచుకోగా
నిండు సంసారం

అలంకారం.
సన్నాయి పాట
ముత్యాల తలంబ్రాలు
కళ్యాణ కాంతి

మంగళ సూత్రం.

పసుపు తాడు
ప్రాణానికి ప్రాణమై
నిలిచె సాక్షిగా

ఇల్లాలు.

ఇంటి దేవత
వెలుగు నిచ్చు దీపం
గృహ లక్ష్మిగా

ఓర్పు.

కష్ట కాలాన
అండగా నిలుచుట
తోడు నీడగా

గమ్యం.

ఇద్దరు కలిసి
నడిచేటి ప్రయాణం
జీవిత కాలం

సంతృప్తి.

పిల్ల పాపల
కేరింతల మధ్యన
నిండు జీవితం

8. కుటుంబం

వేరు - వృక్షం.

కలిసి ఉన్నప్పుడు
మహావృక్షమే కుటుంబం
నీడ నిచ్చును

సహకారం.

ఒకరికి ఒకరు
తోడుగా నిలిచేటి
గొప్ప బంధం

ఇంటి వెలుగు.

నవ్వుల పువ్వు
పసిపాప కేరింత
ఇంటి ఐశ్వర్యం

పండుగ.

చుట్టాల అలికిడి
కమ్మని పిండివంట
హడావిడి ఇల్లు

సంప్రదాయం.

తాతల ముచ్చట
నాన్నమ్మ కథలు
మూలాల గుర్తు

అనురాగం.

పంచుకున్న బువ్వ
పేదరికమైనను
పంచామృతం

కష్టం.

ఒడిదుడుకులు
ఎదురు నిలిచే సమిష్టి
కొండంత శక్తి

ఆధారం.

పడిపోయిన వేళ
చేయూత నిచ్చును
కుటుంబమేగా

భద్రత.

లోకమంతా శత్రువై
తలుపు తట్టినను
ఇల్లు రక్షించు

గమ్యం.

ఎక్కడికి వెళ్ళినా
తిరిగి వచ్చే చోటు
ఇల్లె ఆఖరు

9. భవబంధాల సంఘర్షణ

మనసు గోడ.
ఒకే ఇంటిలో
మాటల మధ్యన
పెరిగిన దూరం

ముసుగు.
నవ్వుల వెనుక
దాచుకున్న కన్నీరు
బంధాల సాక్షి

స్వార్థం.
నాది అన్న భావం
మనది అన్న తోటను
ఎండజేసెను

సందిగ్ధం.
ప్రేమ - కర్తవ్యం
మధ్యన నలిగేటి
సన్నని ప్రాణం

మౌన సంఘర్షణ.
చెప్పలేని మాట
వినలేని చెవుల
వింత యుద్ధము

అపార్థం.
చిన్న గీతయే
పెరిగి పెద్దదై నేడు
అగాధమాయె

విలువల పోరు.
పాత కొత్తల
నిరంతర ఘర్షణ
జీవన శైలి

అశాంతి.
సంపద ఉన్నా
మనసుల కలయిక
లేని శూన్యం

ఆత్మగౌరవం.
తగ్గి ఉండలేక
తెగిపోయే బంధం
గర్వపు ఛాయ

పరిష్కారం.
క్షమించని హృదయం
మోయుచున్న బరువు
భవబంధము

10. సామాజిక స్పృహ

ఆకలి.

చెత్త కుప్పలో
మెతుకు కోసం వెతుకు
దేశ భాగ్యం

విలువలు.

అమ్ముడు పోయె
నీతి నిలబడ లేక
ధనము ముందున

న్యాయం.

కళ్లు లేనిది
చట్టం ముందు సామాన్యుడు
ఎప్పుడూ చిన్న

పర్యావరణం.

నరికిన చెట్టు
అడవి రోదన విను
రేపటి కరువు

మార్పు.

మాటలు చాలు
చేతలలో చూపించు
దేశ భక్తిని

అక్షరాస్యత.

చదువు లేనిది
వెలుగు రాదు ఎన్నడూ
జ్ఞాన బాటలో

శ్రమ జీవి.

మేడ కట్టిన
చేతి పగుళ్లు చూడు
ఆకలి మంట

సమత.

కుల మతాల
గోడలను కూల్చుచు
నవ సమాజం

హింస.

ఆడబిడ్డపై
జరుగుతున్న దాడులు
మానవ ద్రోహం

ఉద్యమం.

ఒక్కటి కావాలి
అన్యాయం ఎదిరించ
ప్రజా గొంతుక

కలం - సృజన
కలం గొంతులో
కోయిల రాగాలు
అక్షర స్పృహ!

నది - ప్రవాహం.
నది నడక
ఎన్ని మలుపులో
జీవన యాత్ర!

సూర్యుడు - ఆశ.
చీకటి దాటి
పొద్దుపొడుపు రేఖ
కొత్త ఆశలు!

కోయిల - ఆత్మ .
కొమ్మ కోయిల
పాట వినేదెవరు?
ఆత్మ ఘోషణ!

ప్రతిబింబం -తనలో తాను.
నీటి అద్దం
ముఖాలెన్నో కానీ
రూపమొక్కటే!

కొబ్బరి ఆకులు - అస్థిరత.

గాలి తాకిడి
కొబ్బరి ఆకులూటా
క్షుద్ర సత్యం!

కలం - దేహం

కలం పెళుసు
నీటి అలలపై సంతకం
క్షణికం సుమా!

అమూర్త వర్ణాలు.

రంగుల మేళవింపు
జీవితం ఒక కాన్వాస్
చిత్రమెవరిదో!

గోదావరి - కరుణ

ఎండిన గొంతు
గోదావరి పాయ
ప్రేమ వర్షం!

కొమ్మ - ఆధారం.

కొమ్మ నమ్మకం
రెక్కల బలం కన్నా
గొప్పదే కదా!

నిశ్శబ్దం - లోతు.

కోయిల మౌనం
పాటలో ఉండదు
నిశ్శబ్దంలోనే!

అలలు - ఆలోచనలు.

నీటిపై అల
పుట్టుక, మరణం
ఒకే క్షణం!

వెలుతురు - సత్యం

సూర్యుడి సాక్షిగా
నీడల ప్రయాణం
వెలుతురు వేట!

గూడు - గమ్యం.

పక్షి ఎగిరినా
సాయంత్రపు నీడల్లో
గూటి జ్ఞాపకం!

మట్టి - మూలాలు

కోనసీమలో
మట్టి చినుకు రాగం
ముత్తైదువ నవ్వు!

పడవ – జీవన పోరాటం

చిన్న పడవ
సుడిగుండాల ఎదురీత
అలుపెరుగని ఆశ!

రెక్కల విరుపు – స్వేచ్ఛ

రెక్కల విరుపు
ఆకాశపు సరిహద్దు
అంతూ పొంతూ లేదు!

కొబ్బరి బొండం – మనిషి స్వభావం

బయట పెంకు
లోపల తీపి నీరు
మంచి మనసు!

సంధ్యా సమయం – వైరాగ్యం

ఎర్రని ఆకాశం
పగటి వీడ్కోలు పాట
రేపటి వేట!

కలనేత – బతుకు

నీలం, పచ్చ రంగు
కలిసిన చిత్రమేదో
బతుకు చిత్రం!

కలం చుక్క – జ్ఞానం
సిరా చుక్క
తెల్లని కాగితంపై
అక్షర దేవుడు!

నీటి అల – అశాశ్వతం
గాలి తాకిడి
అలల సంతకాలు
క్షణిక కావ్యాలే!

వృక్షం – సహనం
వేళ్ల భూమిలో
ఆకాశపు పిలుపు
నిశ్చల ధ్యానం!

గువ్వల గుంపు – సమాజం
ఎగిరే గుంపు
రెక్కల సవ్వడిలో
ఏక రూపం!

చిన్న దీపం – ఆశ
సంధ్యా కిరణం
నీటిపై బంగారు గీత
చీకటికి చిల్లు!

కోయిల స్వరం – సత్యం

రూపం నలుపు
పాట మాత్రం స్వచ్ఛం
గుణమే ముఖ్యం!

మలుపులు – అనుభవం

నది మలుపు
కొత్త దారి వెదుకులాట
జీవిత పాఠం!

సృజన – అమరత్వం

కలం ఆగిపోవచ్చు
కానీ అక్షరం
మరణించదు!

ఆకు రాలడం – పరిణామం

రాలిన ఆకు
చెట్టుకు వీడ్కోలు కాదు
నేలకు ముద్దు!

ముత్యపు చిప్ప – మౌనం

లోపల ముత్యం
పైన గరుకు చిప్ప
మౌన గాంభీర్యం!

పొగమంచు – అజ్ఞానం.

గోదావరిపై మంచు
దారులు మూసినా
ప్రవాహం ఆగదు!

పిట్ట గూడు – భద్రత.

చిన్న గూడు
పెద్ద గాలివాన
విశ్వాసమే పునాది!

ఎండమావి – భ్రమ.

నీటి కోసం వేట
ఎడారిలో కాదు
మనసు లోపలే!

కలం చప్పుడు – చైతన్యం.

నిశ్శబ్ద రాత్రి
కలం కాగితంపై
యుద్ధ ప్రకటన!

సముద్ర సంగమం – అంత్యం.

నది పరుగు
కడలి కౌగిలిలో
తానూ కడలే!

చినుకు – త్యాగం.

మేఘం కరిగి
నేలమ్మ కడుపులో
పచ్చని పంట!

దీపం – చైతన్యం.

కాలిపోతున్నా
దీపం ఇచ్చేది
వెలుగు సందేశం!

గులక రాయి – కాలం

నదిలో రాయి
కాలం రాపిడిలో
నునుపు దేహం!

గాలిపటం – బంధం.

ఎగిరే పటం
దారం చేతిలో ఉన్నంతే
స్వేచ్ఛా గమనం!

పూవు – పరిమళం

వాడిపోయినా
పూవు మిగిల్చేది
మంచి వాసనే!

నిచ్చెన – గురువు
పైకి పంపి
తాను అక్కడే ఉండే
త్యాగ చిహ్నం!

కలం వాన – సాహిత్యం
సిరా చుక్కలు
కవిత్వమై కురిస్తే
గుండె పులకింత!

చెట్టు నీడ – ఉపకారం.
రాళ్లు వేసినా
పండ్లు రాల్చే చెట్టు
క్షమా గుణం!

వారధి – అనుసంధానం.
రెండు గట్లు
కలిపేది వారధి
కలిసేది మనసులు!

సాలెగూడు – కర్మ.
తన గూడు తానే
అల్లుకున్న బంధం
మాయా ప్రపంచం!

పిడికెడు మట్టి – విలువ.
మట్టిలో పుట్టి
మట్టిలో కలిసేటప్పుడు
అహం ఎందుకు?

ఆకాశం – హృదయం
ఎన్ని రంగులో
మారిపోయే మేఘం
మనసు కోతి!

పిట్ట రెట్ట – జీవం.
అడవిని పెంచేది
చిన్న పిట్టే కదా
తక్కువ చూడకు!

కలం పోటు – సత్యం.
ముల్లు కాదు
మునక లేని సిరా
లోక కల్యాణం!

గోడ – అడ్డుతెర.
మనుషుల మధ్య
ప్రేమ లేని గోడ
ఒంటరి ద్వీపం!

గడియారం - కాలం.
ముల్లు తిరుగును
కాలం గడిచిపోవు
జ్ఞాపకం మిగులు!

పండుటాకు - అనుభవం.
వణికే కొమ్మ
పండుటాకు పతనం
వసంత ఆగమనం!

నీటి బుడగ - అశాశ్వతం.
రంగుల గోళం
క్షణకాల వైభవం
నీటిలో విలీనం!

పాదముద్ర - కీర్తి.
ఇసుక తిన్నెపై
చెరిగిపోయే సంతకం
స్థిరమైనా గమనం!

కలం బలం - విప్లవం.
నిదుర కళ్ళలో
సిరా చుక్క మెరుపు
మేల్కొనే లోకం!

కోనసీమ – తల్లి.
పచ్చని చీర
గోదావరి ఒడిలో
కోనసీమ తల్లి!

నవ్వు – ఆయుధం.
పెదవిపై నవ్వు
గాయాలూ దాచేసే
గొప్ప ముసుగు!

అద్దం – నిజం.
అద్దం ముందు
నిజం దాగదు సుమా
నీడ సాక్షిగా!

చెక్కిన శిల్పం – శ్రమ.
దెబ్బలు తింటేనే
రాయి శిల్పమయే
బాధే గెలుపు!

గాలి – అదృశ్యం
కనిపించనిది
ప్రాణమై నిలిచేది
అదే దైవం!

పాత పుస్తకం – జ్ఞాపకం.
తెరచిన కొద్దీ
గతాల వాసనలు
జీవిత పాఠం!

కలం – వారధి.
అంతరంగానికి
బాహ్య ప్రపంచానికి
అక్షరాల వంతెన!

విశ్వం – ఇల్లు.
ఎన్ని దేశాలో
ఆకాశమొక్కటే కదా
విశ్వ మానవుడు!

అన్వేషణ.
ప్రయోగశాల
పరమాత్మ వేటలో
అణువుల నాట్యం!

సృష్టి రహస్యం
టెలిస్కోపులో
కనిపించని దేవుడు
కంటి పాపలో!

మేధస్సు – మౌనం.
లెక్కలు సైన్సు
అంతుచిక్కని భావం
ఆధ్యాత్మికం!

ప్రతిబింబం.
జీవకణము
మంత్రం ఒకటే కదా
చైతన్య శక్తి!

సంఘర్షణ.
మెదడు ప్రశ్న
గుండె ఇచ్చే జవాబు
నిత్య సత్యం!

సమతుల్యత.
రెక్క సైన్సు
ఎగిరే ఊపిరి దైవం
పక్షి జీవితం!

అంతిమ సత్యం.
శూన్యం లోపల
బిగ్ బ్యాంగ్ చప్పుడు
ఓంకార నాదం!

ఆవిష్కరణ.

సూక్ష్మదర్శిని
కణంలోనూ ఉందిగా
బ్రహ్మ పదార్థం!

పరిణామం

సైన్సు వివరణ
ఆధ్యాత్మిక అనుభూతి
రూపం ఒక్కటే!

గమ్యం.

మెదడు విజ్ఞానం
మనసు సమాధానం
శాంతి అన్వేషణ!

సాక్ష్యం

కనిపిస్తే సైన్సు
నమ్మితే దైవం కదా
చూసే చూపులో!

శూన్యం.

బ్లాక్ హోల్ లోతు
మాయా ప్రపంచంలోన
అంతులేనిది!

శక్తి.

ఐన్‌స్టీన్ సూత్రం
మంత్రాల ప్రకంపన
శక్తి నిత్యం!

అంతిమ ప్రశ్న.

రోబోకు ప్రాణం?
సైన్సు ఓడిపోయే చోట
ఆత్మ ఉదయించు!

అణువు - విభజన

అణువు చీలిక
సైన్సు సృష్టించినది
శివతాండవం!

సమయం - సాపేక్షత

కాలం లెక్కలు
ఐన్‌స్టీన్ సాపేక్షం
క్షణికం మాయ!

జ్ఞానేంద్రియాలు.

ఐదు ఇంద్రియాలు
డేటా కేబుల్స్ మనిషికి
అందనిది ప్రాణం!

మెదడు – మనస్సు.

మెదడు హార్డ్ వేర్
మనసు సాఫ్ట్‌వేర్ కదా
ఆత్మ పవరు!

అన్వేషణ అంతం.

గ్రహాల యాత్ర
సైన్సు సాధన కానీ
శాంతి లోపలే!

డి.ఎన్.ఏ – కర్మ.

డి.ఎన్.ఏ కోడ్
కర్మ ఫల సూత్రమే
సృష్టి సంతకం!

బిందువు

సైన్సు బిందువు
ఆధ్యాత్మికం సింధువు
రెండూ నీరే!

అన్వేషణ – విజయం... నిరంతర యాత్ర

ఆగిపోవద్దు
అన్వేషణే గమ్యం
ప్రతి అడుగు విజయం!

ప్రశ్న - జవాబు
ప్రశ్నే వెలుగు
జవాబు దొరికితే
మరో అన్వేషణ!

వైఫల్యం - పాఠం.
పడిపోవడమంటే
ఓడిపోవడం కాదు
కొత్త దారి వెదుకుట!

మేధస్సు - మథనం.
ఆలోచనా మథనం
జ్ఞానామృతం కోసం
నిత్య శ్రద్ధ!

పరిమితులు - అన్వేషణ
అంచుల్లేని ఆకాశం
ఎగిరే కొద్దీ లోతు
మానవ మేధ!

గమ్యం - గమనం
విజయం ఒక బిందువు
అన్వేషణ ఒక రేఖ
సాగే ప్రయాణం!

ఆత్మాన్వేషణ.
బయట ప్రపంచం
లోపల అంతరంగం
అన్వేషణే బతుకు!

11. అన్వేషణ - మానవ విజయం

అడుగు - ఆరంభం
మైలు ప్రయాణం
మొదటి అడుగుతోనే
గమ్యం వైపుకు!

జ్ఞాన తృష్ణ
దాహం తీరదు
జ్ఞాన సాగరమంతా
అన్వేషణే అమృతం!

ప్రయోగం - ఫలితం
వెయ్యి సార్లు ఓడినా
ఒక్క గెలుపు చాలు
చరిత్ర మార్చగా!

చైతన్య రథం.
నిలిచిన నీరు కాదు
పారేటి నది చూడు
నిత్య అన్వేషణ!

చీకటి - వెలుగు.
చీకటిని తిట్టకు
దీపం వెలిగించు
వెలుగు అన్వేషణే!

అంతరిక్షం - అంతరంగం.
చుక్కల వేట
అంతరిక్షయానం
జ్ఞాన ప్రయాణం!

మానవత్వం.
మనిషి గెలుపు
మరో మనిషిని వెదకడం
ప్రేమ అన్వేషణ!

12. సప్తగోదావరి - జీవన పాయలు

గౌతమి (ప్రవాహం).
తొలి ప్రవాహం
నిరంతర చైతన్యం
యవ్వన వేగం

వశిష్ఠ (నిలకడ).
గంభీర నడక
నిలకడైన మనసు
గృహస్థు బాధ్యత

వైనతేయ (సృజన).
సుడిగుండాలు
కొత్త భావాల సృష్టి
కవితా శక్తి

ఆత్రేయ (తపన).
చిన్న పాయయే
సాగర దాహముతో
నిత్య అన్వేషణ

భరద్వాజ (శాంతి).
నిశ్శబ్ద ధార
చెట్టు చేమల నీడ
యోగి చింతన

తుల్య (సమత).
హెచ్చు తగ్గులు
లేని సమభావము
సమాజ హితం

కౌశిక (వైరాగ్యం).
చివరి మలుపు
ప్రపంచపు బంధాల
వీడ్కోలు పాట

సప్త సంగమం.
ఏడు పాయలు
సాగర కౌగిలిలో
మౌన ముద్రలు

కోనసీమ.
పచ్చని చీర
గోదావరి హారము
నేలమ్మ శోభ

ముక్తి.
నది ముగిసి
అనంత వనధిలో
లీనమాయెను

13. గోదావరి అలలు - జీవన తరంగాలు

తరంగ నాదం.
ఎగిసే అల
సుఖదుఃఖాల హోరు
గోదారి పాట

ఒడిదుదుకులు.
నీటి మలుపు
కష్టసుఖాల సుడి
జీవన శైలి

తీరపు స్పర్శ.

తాకిన అల
దుఃఖాన్ని కడిగేను
ఓదార్పుగా

ఎండమావి.

ఎండ కిరణం
అలల పైన మెరుపు
క్షణిక సుఖం

నిలకడ.

పైకి అలలు
లోన గంభీరత
జ్ఞాని మనసు

తీరని దాహం.

అలల వేగం
సాగర కౌగిలికై
జీవుని తపన

మౌన రోదన.

అలల అలికిడి
వినపడని గుండె
లోతైన వ్యథ

సమభావం.
రాళ్ళు తగిలినా
అల నవ్వుతూ సాగె
నిబ్బరముగా

జ్ఞాపకం.
ఒడ్డున ఇసుక
చెరిపేసిన అలలు
గతపు గుర్తులు

లయ.
అల ముగిసి
నదిలో లీనమాయె
శాంతి నిదుర

14. నదీ జీవన సూత్రాలు

ఇసుక తిన్నెలు.
నది ఒడిలో
ఇసుక తిన్నెలపై
ముదిమి రేఖలు

గోదారి గట్టు.
రాళ్ల ఒరిపిడి
గట్టును తడుముతూ
మౌన ధైర్యం

పురిటి వాసన.
మట్టి సువాసన
గోదావరి స్నానం
పునర్జన్మయే

నావ పయనం.
సుడిగుండాలు
నడిపేటి మాలరి
నమ్మకమేగా

ఆవలి తీరం.
కనిపించని
ఆవలి గట్టు కోసం
ఆశల రేవు

కొబ్బరి ఆకు.
గాలికి ఊగే
పచ్చని ఆకు సిరి
మనసు ఊయల

వరద హోరు.
ఉప్పెన రాక
కడిగేను కల్మషం
సత్య దర్శనం

దీపారాధన.
నది హారతి
నీటిపై దీపాలు
ఆత్మ జ్యోతులు

లంక భూమి.
నీటి మధ్యన
వివిక్తపు దీవిలా
యోగి హృదయం

నిశ్శబ్ద సంగమం.
నది సాగరము
కలిసిన చోటున
భాష మౌనము

15. ఆధ్యాత్మికం - భగవదైక్యం

ఆత్మ ధ్వని.
నిశ్శబ్ద గది
మౌనము మాటలాడె
అంతరాత్మగా

నిర్మల ఆత్మ.
మురికి మడుగు
వికసించు తామర
నిర్మల ఆత్మ

మాయా మేఘం.

నింగి మేఘము
కప్పెను భాస్కరుని
తాత్కాలికమే

జీవుని తపన.

కొండ వాగులా
సాగర దాహముతో
వేచి చూసెను

భగవదైక్యం.

మంచు బిందువు
సూర్య కిరణ కాంతి
లీన మాయెను

నాద బ్రహ్మం.

గాలి సవ్వడి
వేణువు రంధ్రమున
రాగ మాయెను

ప్రకాశం.

చీకటి కోణము
జ్ఞాన దీపపు వెలుగు
మాయ తొల

నిశ్చలత్వం.
చెలియలి కట్ట
దాటని సాగరము
మనసు నిలకడ

అద్వైతం.
అద్దము చూడు
నీలోని రూపమేగా
ఆ పరమాత్మ

శాంతి.
జనన మరణం
లేని మహా శూన్యం
ఓంకార ధ్వని

16. కవిత్వానుభూతి.

సృజన.
మనసు తోటలో
మౌనంగా మొలకెత్తె
భావ బీజము

అన్వేషణ.
పదాల వేట
భావాల సాగరాన
ముత్యం దొరికె

అక్షర రూపం.
గుండె చప్పుడు
కాగితం పైన నేడు
కవిత్వమాయె

స్ఫూర్తి.
కదిలే మేఘం
నేర్పెను ఒక పాఠం
కవితా వేళ

అనుభవం.
కన్నీటి చుక్క
సిరాగా మారినది
కథను చెప్పగ

నిశ్శబ్దం.
మౌన భాషలో
శబ్దాల కేరింతలు
అక్షర చిత్రాలు

శిల్పం.
పదును పెట్టి
భావాన్ని చెక్కగాను
రూపు దాల్చెను

ఆనందం.
పూర్తైన కవిత
సృష్టికర్తకు సాటి
పరమానందం

ప్రవాహం.
ఆగని ధార
భావాల సెలయేరు
కవితా లహరి

శాశ్వతం.
మనిషి మరణం
అక్షరం చిరంజీవి
కవిత్వ సాక్షి.

17.మమతానురాగాలు

అమ్మ ప్రేమ.
అమ్మ కౌగిలి
విశ్వమంత వెచ్చదనము
మమతల నిలయం!

నాన్న అడుగు.
నాన్న భుజంపై
లోకాన్ని చూసినాను
ధైర్యపు అడుగు!

గోదావరి ఆత్మీయత.
గోదావరి నీరు
అమ్మ ఒడి పిలుపు
తీరని దాహం!

బంధం - అల్లిక.
ప్రేమ దారాలు
అల్లుకున్న బంధం
మమతల గూడు!

పంచుకోవడం.
ప్రేమ అమృతం
పంచే కొద్దీ పెరుగును
గుండె లోతుల్లో!

గోరుముద్ద.
వెన్నెల రాతిరి
అమ్మ గోరుముద్ద
అమృత తుల్యం!

మట్టి వాసన.
పుట్టిన ఊరు
మట్టిపై మమకారం
వీడని అనుబంధం!

తోడు.
కడలిలో అల
తీరాన్ని చేరినట్లు
మమతల తోడు!

ఆత్మీయ పలకరింపు.
పలకరింతలో
కరిగిపోయే బాధలు
ప్రేమ ఔషధం!

నిరంతర అనురాగం.
వయసు మళ్లినా
తగ్గని మమకారం
గుండె గుడిలో!

18. అరిషడ్వర్గాల జయం

కామము - కోరిక.
అంతులేని ఆశ
మంటల్లో సమిధ
తృప్తితోనే శాంతి!

క్రోధము - కోపము.
కోపపు చిచ్చు
తగలబడేది మనమే
క్షమయే చల్లదనము!

లోభము – పిసినారితనం.

మూటగట్టిన ధనం
మట్టిలో కలిసేను
దానమే కీర్తి!

మోహము – వ్యామోహం.

మాయా ప్రపంచం
కనురెప్పల చాటున
నిజం తెలుసుకో!

మదము – అహంకారం.

నేననే గర్వం
నీటిపై బుడగ సుమా
అణకువే అందం!

మాత్సర్యము – ఈర్ష్య.

పక్కవాడి వెలుగు
నీ కంటికి మంటా?
మనసు మార్చుకో!

ఆత్మవిజయం.

ఆరు శత్రువులు
నీ లోపలే ఉన్నాయి
జయించు నిన్ను నువ్వు!

జ్ఞాన ఖడ్గం.
వివేకపు కత్తి
అరిషడ్వర్గాల కోత
స్వేచ్ఛా విహారి!

నిలకడ.
తుఫానులో దీపం
చలించని మనస్సు
స్థితప్రజ్ఞత!

జీవన్ముక్తి సంఘర్షణ.
కోయిల స్వరం
అరిషడ్వర్గాలు దాటిన
అంతరంగ గీతం!

తామరాకుపై నీటిబొట్టు.
సంసారమందున
తామరాకు పై నీరు
ముట్టని బంధం!

నేనే తానై.
బయట వెదుకులాట
ఆగిపోయిన వేళ
నేనే దైవము!

దేహమే దేవాలయం.
పంజరము విడిచి
ఎగిరిన ప్రాణపక్షి
దివ్య విహారం!

మాయా నివృత్తి.
చీకటి తెరలు
జ్ఞాన సూర్యుడి తాకిడి
కరిగిన మాయ!

స్థితప్రజ్ఞత.
సుఖదుఃఖాలాతీతం
నిశ్చల సముద్రం
ముక్త స్థితి!

కర్మ విముక్తి.
చేసిన కర్మలు
జ్ఞానాగ్నిలో భస్మం
నిర్మల హృదయం!

అద్వైత సిద్ధి.
నది సముద్రమై
తన ఉనికిని మరచి
అనంతం లోన!

శూన్యంలో నిశ్శబ్దం.
మాటలు లేని చోట
మౌనమే భాషగా
నిత్య జీవన్ముక్తి!

సాక్షీ భూతం.
లోకము ఆట
తాను మాత్రం సాక్షి
ముక్త పురుషుడు!

ఏ రాగం?.
రాగద్వేషాలు లేక
పాడే కోయిల
విశ్వ గానం!

మట్టి నుంచి మౌనం వైపు:
'కోనసీమ కోయిల' పలికిన జీవన వేదం

డా.బండారు విజయ్ కుమార్,
9866703130

తెలుగు సాహిత్య క్షేత్రంలో విమర్శ, పరిశోధన, సృజన అనే త్రివేణీ సంగమంగా నిలిచిన అరుదైన మేధావి ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు. హైదరాబాద్ కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖలో ఆచార్యులుగా బాధ్యతలు నిర్వహిస్తూనే, ఆధునిక సాహిత్యంలోని నూతన ధోరణులపై ఆయన చేస్తున్న కృషి అనిర్వచనీయం. సాహిత్య వినీలాకాశంలో దార్ల గారికి అనేక ప్రక్రియలలో లోతైన పరిచయం ఉంది. అలాగే మానవ జీవనంలోని అనేక సామాజిక కోణాలను ఆయన తన రచనల్లో సత్యనిష్ఠతో విశ్లేషించారు. విమర్శకుడిగా ఎంతటి నిబద్ధతను ప్రదర్శిస్తారో, సృజనకారుడిగా అంతటి ఆర్ద్రతను కలిగి ఉండటం ఆయన ప్రత్యేకత. దళిత, బహుజన సాహిత్యాలపై అధికారికమైన ముద్ర వేసిన దార్ల గారు, కేవలం ఒక సిద్ధాంతానికో లేదా రంగానికో పరిమితం కాకుండా, సాహిత్యాన్ని ఒక సమగ్ర జీవన దర్శనంగా భావించే వ్యక్తిత్వం ఆయనది. పదునైన విమర్శతో పాటు మృదువైన కవిత్వాన్ని కూడా సమానంగా పండించగల సవ్యసాచి ఆయన.

ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు కేవలం విద్యావేత్తగానే కాకుండా, సామాజిక స్పృహ కలిగిన ఒక గొప్ప మానవతావాది. ఆయన రచనల్లో అణగారిన వర్గాల ఆవేదన ఎంతటి గాంభీర్యంతో ధ్వనిస్తుందో, ప్రకృతి పట్ల అనురాగం అంతే సున్నితంగా ఆవిష్కృతమవుతుంది. విమర్శలో ఉన్న పదును సృజనలోకి వచ్చేసరికి ఒక తాత్విక పరిణతిని సంతరించుకుంటుంది. ఇప్పుడు 'హైకూ' అనే సూక్ష్మ ప్రక్రియలోకి ప్రవేశించి 'కోనసీమ కోయిల' అనే కావ్యంతో తన అక్షర ప్రయాణాన్ని అత్యున్నత శిఖరాలకు చేర్చారు.

'హైకూ' సంపుటి 'మహాకావ్యం'గా ఎలా ?:

హైకూ అనేది జపాన్ దేశంలో జన్మించిన ఒక అత్యంత సూక్ష్మమైన కవితా ప్రక్రియ (5-7-5 మాత్రల పరిమితి). సాధారణంగా హైకూలు ఏకవాక్య లేదా మూడు

పాదాల స్వతంత్ర భావచిత్రాలుగా, విడివిడి కవితలుగా మిగిలిపోతాయి. కానీ, ఆచార్య దార్ల గారి చేతిలో ఇవి కేవలం పేర్చిన కవితలుగా కాకుండా, ఒక సజీవ ప్రవంతిలా మారాయి. జననం (మట్టి) నుండి వృద్ధాప్యం వరకు, ఆపై మరణం (మౌనం) వరకు సాగే ఒక నిరంతర మానవ జీవన ప్రయాణంగా ఇవి అల్లబడ్డాయి. ఇందులో ఒక దశ ముగియగానే మరో దశ దానికి కొనసాగింపుగా వస్తుంది. ఒక అనుభూతి మరో అనుభూతితో ముడిపడి, ఏ ఒక్క హైకూను విడదీయలేని ఒక మహా ప్రవాహంలా ఈ యానం కొనసాగుతుంది. ఈ అంతర్గత అనుసంధానమే ఈ అక్షర మాలికను కేవలం ఒక కవితా సంకలనంగా కాకుండా, ఒక పరిపూర్ణమైన 'తాత్విక కావ్యం' స్థాయికి చేర్చింది.

'విశ్వంభర' స్ఫూర్తి – హైకూల్లో సువిశాల జీవన గమనం:

గతంలో జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీత డాక్టర్ సి. నారాయణ రెడ్డి గారు తమ 'విశ్వంభర' మహాకావ్యంలో మానవుని ఉత్థాన పతనాలను శాస్త్రీయంగాను, ఆధ్యాత్మికంగానూ సుదీర్ఘమైన వచన కావ్యంగా అద్భుతంగా ఆవిష్కరించారు. ప్రపంచంలో ఈ రెండు ఆలోచనలు ఒకదానితో ఒకటి కలవకుండా సమాంతరంగా ఎలా పయనిస్తున్నాయో కావ్యంలో వర్ణించారు. ఆచార్య దార్ల గారు దానికి ఏమాత్రం తీసిపోని విధంగా, అదే సువిశాల జీవన గమనాన్ని అత్యంత సూక్ష్మమైన ఈ 'హైకూ' ప్రక్రియలో బంధించే సాహసోపేతమైన ప్రయోగం చేశారు. సినారె గారు సుదీర్ఘమైన వచనంలో సాధించిన తాత్విక లోతును, దార్ల గారు నిశితమైన భావ పరంపరతో, పదునైన పదబంధాలతో కేవలం మూడు పాదాలలో సాధించడం అసామాన్యం.

భౌతిక, భావవాద సంఘర్షణల ప్రతిరూపం:

ఈ కావ్యంలో బాల్యం నుండి వృద్ధాప్యం వరకు మానవుడు పొందే వివిధ దశల అనుభూతులను కవి అత్యంత లోతుగా ఆవిష్కరించారు. ఈ అనుభూతులను కేవలం భౌతికంగా జరిగే మార్పులుగానే కాకుండా, మానవుని అంతరంగంలో సాగే భావవాద దృష్టితోనూ విశ్లేషించారు. సమాజంలో మనిషి ఎదుర్కొనే ఒడిదుడుకులు, మానవుల విభిన్న ఆలోచనా విధానాలు, వారిలో నిరంతరం జరిగే తార్కిక సంఘర్షణలు ఇందులో అడుగడుగునా వర్ణితమయ్యాయి. ముఖ్యంగా, జీవితపు ఆఖరి అంకంలో మనిషి మరణించేది, అది కేవలం జీవక్రియలు ఆగిపోయే ఒక 'భౌతిక శాస్త్రమా'? లేక అది ఆత్మ, అంతరాత్మ, జీవాత్మల పరమార్థ తత్వమా? అనే మహత్తరమైన జిజ్ఞాసను కవి

ఏకపక్షంగా తీర్పునివ్వలేదు. పాఠకుల ముందు దాన్ని ఒక లోతైన 'ప్రశ్నార్థకంగానే' ఉంచారు. ఒక గొప్ప తాత్విక కవి మాత్రమే చేయగలిగే నిలకడ ఇది.

అష్టాదశ సోపానాలు – 'నవరంధ్రాల' జెన్ తాత్విక సమన్వయం:

ఈ కావ్యాన్ని 18 భాగాలుగా విభజించడంలోని ఆంతర్యం వెనుక గొప్ప తాత్వికత దాగి ఉంది. భారతీయ తాత్విక చింతనలో అష్టాదశ పురాణాలు, భగవద్గీతలోని పద్దెనిమిది అధ్యాయాలు మనిషికి సంపూర్ణ జీవన మార్గాన్ని ఎలా బోధించాయో ఈ సోపానాలు కూడా అలాగే నడుస్తాయి. దానికి తోడు ఇందులో జపాన్ 'జెన్' (Zen) తాత్విక చింతన కూడా అంతర్లీనంగా ఉంది. ముఖ్యంగా భారతీయ సమాజంలో 18 అనే సంఖ్యకు ఒక విశిష్టమైన జీవ శాస్త్రీయ, ఆధ్యాత్మిక నేపథ్యం ఉంది. 1 మరియు 8 అంకెలను కలిపితే వచ్చేది 9 (1+8=9). తొమ్మిది అనగా మానవ దేహంలోని 'నవరంధ్రాలు'. ఈ భూమి మీద మానవుని జీవన వ్యాపారమంతా ఈ నవరంధ్రాలతోనే ముడిపడి, ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ విశిష్టమైన అంకెల వెనుక ఉన్న శాస్త్రీయతను, జెన్ తాత్విక చింతనను సమన్వయం చేసుకుంటూనే కవి ఈ మానవ యానాన్ని పద్దెనిమిది భాగాలుగా నిర్మించే అద్భుతమైన ప్రయత్నం చేశారు.

అష్టాదశ సోపానాలు – కవితాత్మక, తాత్విక అంతర్మథనం:

ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు ఈ కావ్యాన్ని 18 భాగాలుగా విభజించడం వెనుక ఉన్న తాత్విక చింతన, ఆయా హైకూలలో అత్యంత సహజంగా ప్రతిఫలించింది. భారతీయ సంప్రదాయంలో 1 మరియు 8 కలిపితే వచ్చే 9 అంకె మానవ దేహంలోని 'నవరంధ్రాలకు' ప్రతీక. ఈ నవరంధ్రాలతో ముడిపడి ఉన్న భౌతిక దేహం, అది ఎదుర్కొనే భావవాద సంఘర్షణలు ఈ కావ్యంలో అడుగడుగునా కనిపిస్తాయి. కొన్ని భాగాలను గమనిద్దాం.

1. మట్టి స్మరణ మరియు బాల్యపు అమాయకత్వం (మూలాల అన్వేషణ):

మానవుని జీవన వ్యాపారమంతా భౌతికమైన మట్టితోనే ముడిపడి ఉంది. జపాన్ 'జెన్' తత్వంలో మూలాలను స్మరించడం ఒక ధ్యాన స్థితి. దార్ల గారు ఈ కావ్యాన్ని 'మట్టి'తో ప్రారంభించడం వెనుక ఈ అస్తిత్వవాద కోణమే ఉంది.

"కోనసీమలో

మట్టి చినుకు రాగం

ముత్తైదువ నవ్వు!" (పుట. 38) అంటూ మట్టి వాసనను కేవలం ప్రకృతి

వర్ణనగా కాకుండా, ప్రాణోద్భవానికి ఆరంభంగా గుర్తించారు. ఆ తర్వాత బాల్యాన్ని సామాజిక కల్మషం అంటని దైవత్వానికి ప్రతీకగా చూపిస్తూ,

"నింగి జాబిలి

నేలపైన నవ్వెను

ముద్దుల బాబు" (పుట. 19) అనే హైకూ ద్వారా అమాయకత్వంలోని అందాన్ని పట్టుకున్నారు. నవరంధ్రాలతో కూడిన ఈ భౌతిక దేహానికి తొలినాళ్ళలో ఎలాంటి భావవాద కల్మషాలు అంటవని వివరిస్తూ,

"కమల దళాలు

చిన్ని చిన్ని చేతులు

కమల దళము" (పుట. 19) అని అత్యంత సున్నితంగా మలిచారు.

2. బాధ్యత, త్యాగం మరియు విలువల పునాది (కుటుంబ వ్యవస్థ):

మనిషి వ్యక్తిత్వాన్ని నిర్మించేది, భౌతికమైన దేహానికి భావోద్వేగాలను అద్దేది కుటుంబమే. అమ్మ త్యాగాన్ని ఆర్ద్రంగా వర్ణిస్తూ

"కరిగిపోయేను

వెలుగునిచ్చే వత్తిలా

అమ్మ జీవితం" (పుట. 21) అనే అద్భుతమైన దృశ్యకావ్యాన్ని ఆవిష్కరించారు. అలాగే నాన్నను కుటుంబానికి పునాదిగా చూస్తూ

"మోయును బరువు

బిడ్డల ఎదుగుదలకై

నిచ్చెన నాన్న" (పుట. 23) అనే భావం తండ్రి బాధ్యతను శిఖరాగ్రాన నిలబెడుతుంది. నాన్న చేసే నిశ్శబ్ద త్యాగానికి

"చిరిగిన చొక్కా

బిడ్డ కొత్త బట్టలు

నాన్న సంబరం" (పుట. 24) అనే హైకూ అద్దం పడుతుంది. ఇక్కడ తార్కిక సంఘర్షణ ఏమిటంటే, తన దేహం (భౌతికం) నశిస్తున్నా, తన సంతానం ఎదుగుదల (భావవాదం) కోసం తల్లిదండ్రులు పడే తపన. దీనిని విశ్లేషిస్తూ...

"కలిసి ఉన్నప్పుడు

మహావృక్షమే కుటుంబం

నీడ నిచ్చును" (పుట. 29) అని సామాజిక భద్రతను విశ్లేషించారు.

3. శ్రమ సౌందర్యం – నిశిత సామాజిక స్పృహ:

దార్ల గారు 'శ్రమ'ను దైవంగా భావించే కర్మ యోగి. భౌతికమైన శ్రమ ద్వారా భావవాదపరమైన దైవత్వాన్ని ఎలా చేరుకోవచ్చో వివరిస్తూ...

"శిల్పి శ్రమలో
రాయి దైవమయే
చెమట పూజ!" అని శ్రమలోని పవిత్రతను చాటారు. సామాజిక విమర్శకుడిగా ఆయన కలం సమాజంలోని అంతరాలను తీవ్రంగా ప్రశ్నిస్తుంది. యాంత్రిక జీవనంలో దెబ్బతింటున్న మానవ సంబంధాలను **"మనుషుల మధ్య**
ప్రేమ లేని గోడ
ఒంటరి ద్వీపం!" (పుట. 44) అంటూ కళ్లకు కట్టారు. అసమానతలను ఎత్తిచూపుతూ...

"చెత్త కుప్పలో
మెతుకు కోసం వెతుకు
దేశ భాగ్యం" (పుట. 33) అని చేసిన వ్యంగ్యాస్త్రం నేటి సమాజ దుస్థితిని ప్రశ్నిస్తుంది. అలాగే స్త్రీల రక్షణపై ...

"ఆడబిడ్డపై
జరుగుతున్న దాడులు
మానవ ద్రోహం" (పుట. 34) అంటూ సామాజిక బాధ్యతను ఒక శస్త్రంలా సంధించారు.

4. సైన్స్ – ఆధ్యాత్మికతల అపూర్వ సమన్వయం (తార్కిక సంఘర్షణ):

మహాకావ్య విస్తృతికి ఈ భాగం ప్రాణవాయువు లాంటిది. దార్ల గారు ఈ కావ్యంలో లేవనెత్తిన అతిపెద్ద ప్రశ్న. ఈ సృష్టికి మూలం శాస్త్రమా? లేక ఆధ్యాత్మిక తత్వమా? ఒక హైకూ కవి విజ్ఞానశాస్త్ర ప్రతీకలను వాడుతూనే వాటికి ఆధ్యాత్మికతను జోడించడం బహుశా తెలుగులో ఇదే తొలిసారి.

"టెలిస్కోపులో
కనిపించని దేవుడు
కంటి పాపలో!" (పుట. 48) అంటూ భౌతికమైన అన్వేషణ కన్నా,

భావవాదపరమైన అంతరంగ శోధన గొప్పదన్న అద్వైతాన్ని బోధించారు. కృత్రిమ మేధస్సు గురించి ప్రస్తావిస్తూ...

"రోబోకు ప్రాణం?

సైన్సు ఓడిపోయే చోట

ఆత్మ ఉదయించు!" (పుట. 50) అని ఆత్మ యొక్క విశిష్టతను చాటారు. భౌతిక దేహానికి, ప్రాణానికి మధ్య ఉన్న సమతుల్యతను ...

"రెక్క సైన్సు

ఎగిరే ఊపిరి దైవం

పక్షి జీవితం!" (పుట. 48) అని అద్భుతంగా నిర్వచించారు. చివరికి ఆధునిక జీవశాస్త్రమైన డి.ఎన్.ఏ ని కర్మ ఫల సూత్రంగా మలుస్తూ ...

"డి.ఎన్.ఏ కోడ్

కర్మ ఫల సూత్రమే

సృష్టి సంతకం!" (పుట. 51) అని విశ్లేషించడం కవి ప్రయోగాత్మక మేధస్సుకు గీటురాయి. బౌద్ధ ధర్మంలోని కర్మతత్వం, హిందూమత భావనలోని కర్మసిద్ధాంతం మధ్య ప్రాథమికమైన వ్యత్యాసం ఉంది. హిందూమతంలో కర్మ అనేది ఆత్మతో ముడిపడి ఉ ంటుంది; ఒక ఆత్మ తన మునుపటి జన్మల ఫలాలను అనుభవిస్తూ, దైవిక నిర్ణయం లేదా ఒక శాశ్వతమైన 'నేను' (ఆత్మ) ఆధారంగా పునర్జన్మ పొందుతుందని వివరిస్తుంది. కానీ బౌద్ధంలో 'అనాత్మ' (ఆత్మ అనేది శాశ్వతం కాదు) సిద్ధాంతం ప్రధానమైనది. ఇక్కడ కర్మ అంటే కేవలం 'చేతన' లేదా సంకల్పం మాత్రమే. బౌద్ధం ప్రకారం, కర్మ అనేది ఒక వ్యక్తిపై విధించబడిన దైవిక శిక్ష లేదా బహుమతి కాదు; అది ఒక కార్య–కారణ సంబంధం. విత్తనం నాటితే చెట్టు ఎలా వస్తుందో, ఒక ఆలోచన లేదా పని తన ప్రభావాన్ని తాను చూపుతుంది. ఇక్కడ అనుభవించే వ్యక్తి శాశ్వతమైన ఆత్మ కాదు, అది ఒక నిరంతర చైతన్య ప్రవాహం మాత్రమే. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే, హిందూమతంలో కర్మ ఆత్మ చుట్టూ తిరిగితే, బౌద్ధంలో అది కేవలం మనిషి సంకల్పం, దాని పర్యవసానాల చుట్టూ తిరుగుతుంది.

5. అరిషడ్వర్గ మథనం – నదీ ప్రతీకలు (అంతరంగ పోరాటం):

మనిషి తనలోని కోరికలతో, ఆలోచనా విధానాలతో చేసే తార్కిక సంఘర్షణే ఈ సోపానం. కోనసీమ బిడ్డగా ఆయన సప్త గోదావరి పాయలను మానవ అనుభూతులకు

ప్రతీకలుగా మలిచారు.

"నది నడక

ఎన్ని మలుపులో

జీవన యాత్ర!" (పుట. 35) అంటూ జీవితంలోని కష్టనష్టాలను నది మలుపులతో పోల్చారు. గోదావరి అలలను "సుఖదుఃఖాల హోరు" (పుట. 56) గా భావిస్తూనే, ఈ ప్రవాహంలో మనిషి తనలోని శత్రువులను జయించాలన్నారు.

"కోపపు చిచ్చు

తగలబడేది మనమే

క్షమయే చల్లదనము!" (పుట. 66) అంటూ క్రోధం ఎదుటివారిని కాక తన (భౌతిక దేహం)నే దహిస్తుందనే మనస్తత్వ శాస్త్ర సత్యాన్ని ఒక సూక్తిలా అందించారు.

6. స్థితప్రజ్ఞత, మౌనం – జీవన్ముక్తి (అంతిమ మీమాంస):

లౌకిక వ్యామోహాలన్నీ దాటిన తర్వాత నవరంధ్రాల దేహం చేరే అత్యున్నత స్థితిని ఈ చివరి సోపానాలు వివరిస్తాయి. జెన్ తత్వంలోని 'నిశ్శబ్ద ధ్యానం' (Satori) ఇక్కడ ఆవిష్కృతమవుతుంది.

"తుఫానులో దీపం

చలించని మనస్సు

ధీరుడి లక్షణం!" (పుట. 68) అని స్థితప్రజ్ఞతను నిర్వచించారు. బంధాల మధ్య ఉంటూనే అనాసక్తంగా జీవించడాన్ని...

"సంసారమందున

తామరాకు పై నీరు

ముట్టని బంధం!" (పుట. 68) అని వేదాంతాన్ని ఒక చిన్న బొట్టులో చూపించారు. శబ్దం కంటే నిశ్శబ్దానికే విలువనిస్తూ...

"కోయిల మౌనం

పాటలో ఉండదు

నిశ్శబ్దంలోనే!" (పుట. 37) అన్నారు.

చివరగా మనిషి మరణం అనే గమ్యాన్ని చేరుకున్నప్పుడు దార్ల గారు ఒక అద్భుతమైన తాత్విక ప్రశ్నను సంధించారు. ఆ మరణం భౌతిక జీవక్రియ ఆగిపోవడమా? లేక ఆత్మ విశ్వంలో లీనమవ్వడమా?

"నది సముద్రమై
తన ఉనికిని మరచి
అనంతం లోన!" (పుట. 69) అనే పంక్తులతో ఈ మహాకావ్యం పరిపూర్ణతను పొందుతుంది. నది తన పరిమిత ఉనికిని సముద్రంలో కరిగించుకున్నట్లే, మనిషి తన 'అహం' (భౌతిక ఉనికి)ను వీడి అనంతమైన విశ్వ చైతన్యంలో (పరమాత్మలో) లీనమవ్వడమే 'జీవన్ముక్తి' అని కవి ఏకపక్షంగా చెప్పకుండా, పాఠకుడి అంతరంగంలో ఒక గొప్ప తాత్విక అన్వేషణకు నాంది పలికారు.

మానవ జీవన ప్రయాణం ఒకవైపు భౌతిక అన్వేషణ వైపు, మరొకవైపు ఆధ్యాత్మిక మార్గాన్ని వెతుక్కోవడం వైపు కొనసాగుతూ ఉంటుంది. ఈ రెండింటిని కోనసీమ కోయిల హైకు కావ్యం లో మానవుని సంఘర్షణగా కవి వర్ణించాడు. ఒకసారి చదివితే కవి భౌతిక వాదేమో అనిపిస్తుంది. మరోసారి చదివితే కవి ఆధ్యాత్మిక తత్వాన్ని చెప్తున్నట్లు అనిపిస్తుంది. రెండింటిని సమదృష్టితో చూసినప్పుడు ఈ విశ్వంలో మానవుడు పడుతున్న సంఘర్షణకు ఒక ప్రతీకాత్మక కావ్యంగా కనిపిస్తుంది.

మనిషి బాహ్య ప్రపంచాన్ని జయించే క్రమంలో సైన్స్ మరియు తర్కాన్ని ఆశ్రయిస్తూ చేసే భౌతిక శోధన ఒక వైపు కనిపిస్తే, తన ఉనికిని తాను తెలుసుకోవడానికి అంతరంగ మౌనంలోకి సాగించే ఆధ్యాత్మిక ప్రయాణం మరోవైపు కనిపిస్తుంది. కవి ఈ రెండింటిని పరస్పర విరుద్ధమైనవిగా కాకుండా, పక్షికి ఉండే రెండు రెక్కల వలె జీవన సమతుల్యతకు అవసరమైనవిగా చిత్రించారు.

మనిషి తనను తాను తెలుసుకోవడం కోసం నిరంతరం ప్రయత్నిస్తాడు. తన ప్రాణం ఎక్కడికి పోతుందని ఆలోచనలో పడతాడు. ఈ భౌతిక ప్రపంచానికి కనిపించలేదు మరొకటి ఏదైనా ఉందా అని ఆలోచనలో పడతాడు. అప్పుడే ఆత్మ, జీవాత్మ, పరమాత్మ వంటి తాత్విక పరిభాష పుట్టుకొస్తుంది. మనిషి పుట్టింది మొదలు అనేక జనన మరణాలు కొనసాగుతున్న నేటి వరకు జరుగుతున్న ప్రగతిశీలతను, క్రమ పరిణామాన్ని కనిపించే భౌతిక సత్యాలతో నిరూపించే ప్రయత్నం జరుగుతూనే ఉంది. అయినా రెండు రకాల అన్వేషణలూ కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. కవి రెండు రకాల అన్వేషణల మధ్య మానవ జీవితం బాల్యం, యౌవనం, వివాహం, కుటుంబ బాధ్యతలు, సామాజిక సంఘర్షణలు, వ్యక్తిగత అనుభూతులు, సామాజిక అంతస్తులు, మరలా అనుభవం నేర్పిన పాఠాలు... మళ్లీ తాను ఒక పసి పిల్లవాడిగా మారిపోవడం, తన రూపాల్ని తన కళ్ళ ఎదుట

చూసుకుని మర్చిపోవడం ఇది ఒక నిరంతర పయనం. ఈ పయనంలో అనుభూతులు ఉన్నాయి, అనుభవాలు ఉన్నాయి. అసంతృప్తిలో ఉన్నాయి, సంతృప్తిలో ఉన్నాయి. ఇవన్నీ ఒక చక్రంలా తిరుగుతూ వస్తున్నాయి. ఇదే ఆరంభమనీ, ఇదే ముగింపు అనీ దేన్నీ నిష్కర్షగా చెప్పలేకపోవడమే మానవ జీవన అన్వేషణకు మరల మరొక పయనం మొదలవుతుంది. దీన్ని చెప్పడానికి ఒక భాగానికి మరొక భాగానికి మధ్య ఒక అనుసంధానం... అదే దీన్ని కావ్యంగా చేసింది. హైకూ తత్వంతో ముడివేసింది. అదే దీన్ని అనుభూతిని పలవరించేలా చేసింది. అదే దీన్ని పదేపదే చదివించేలా చేసింది. భౌతికమైన సత్యాలు అనిపించే ఆధ్యాత్మిక సత్యాలు కావడం, ఆధ్యాత్మిక సత్యాలుగా కనిపించేవి భౌతిక సత్యాలు కావడం... హైకోతత్వం అందించిన గొప్ప అనుభూతి సత్యం. అది ఈ కార్యంలోని పరమార్థం. అది ఈ కావ్యం లోని జీవన తత్వం!

సాహిత్య చరిత్రలో హైకూ కావ్యం ఒక మైలురాయి:

ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారి 'కోనసీమ కోయిల' కేవలం ఒక కవితా సంపుటి కాదు; అది మనిషి అంతరంగాన్ని మేల్కొలిపే ఒక తాత్విక జీవన వేదం'. సినారె గారి 'విశ్వంభర' మహాకావ్యంలో మానవ పరిణామ క్రమాన్ని ఒక సుదీర్ఘమైన మహా ప్రవాహంలా చూస్తే, దార్ల గారి ఈ హైకూ కావ్యంలో ఆ ప్రవాహంలోని ప్రతి నీటి బిందువులోనూ విశ్వరూపాన్ని దర్శించవచ్చు. సూక్ష్మమైన కవితా ప్రక్రియలో ఇంతటి బృహత్తర తాత్విక పరిణామ క్రమాన్ని ఇమిడ్చి, పాఠకుడికి ఒక సమగ్ర జీవన దర్శనాన్ని అందించడం కవి అక్షర సాధనకు ప్రబల నిదర్శనం.

మట్టితో (జననం) మొదలైన భౌతిక దేహపు ప్రయాణం, నవరంధ్రాల ద్వారా ప్రపంచాన్ని అనుభవిస్తూ.. కుటుంబం, సమాజం, అరిషడ్వర్గాలు మరియు సైన్స్ అనే తార్కిక సంఘర్షణలను దాటుకుని చివరకు 'మౌనం' అనే ఆధ్యాత్మిక శిఖరానికి (జీవన్ముక్తి) చేరుకోవడం ఇందులో అత్యంత సహజంగా ఆవిష్కృతమైంది. జీవితపు ఒడిదుడుకులను కేవలం భౌతికంగా మాత్రమే కాక, అస్తిత్వవాద మరియు భావవాద కోణాల్లో విశ్లేషించడం దార్ల గారి మేధోపరమైన ఆలోచనలకు అద్దంపడుతుంది. మనిషి అంతిమ గమ్యమైన మరణం అనేది భౌతిక శాస్త్రానికా, లేక జీవాత్మకా? అన్న లోతైన ప్రశ్నను పాఠకుడి మేధస్సుకే వదిలిపెట్టడం ద్వారా, కవి తన సృజనకు ఒక అనంతమైన విస్తృతిని ఆపాదించారు.

ఈ కావ్యంలోని ప్రతి హైకూ జీవితంలోని ఒక మధుర క్షణాన్ని బంధించిన

స్నాప్ షాట్ లా అనిపిస్తూనే, మనల్ని లోతైన ఆత్మాన్వేషణ వైపు నడిపిస్తుంది. లౌకిక ప్రపంచపు రణగొణ ధ్వనుల నుండి అద్వైత సిద్ధి అనే మహా నిశ్శబ్దంలోకి (Satori) తీసుకువెళ్లే ఈ అక్షర యానం అనన్య సామాన్యం. ఒక ఆధునిక విమర్శనాత్మక, పరిశోధనాత్మక దృష్టితో విశ్లేషించినప్పుడు తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో హైకూల ద్వారా నిర్మితమైన తొలి తాత్విక మహాకావ్యంగా 'కోనసీమ కోయిల' ఎప్పటికీ ఒక అక్షర ధ్రువతారగా నిలిచిపోతుంది.

by Dr. Darla Venkateswara Rao

గతంలో జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీత డాక్టర్ సి. నారాయణ రెడ్డి గారు తమ 'విశ్వంభర', 'మట్టి మనిషి ఆకాశం' వంటి బృహత్ కావ్యాలలో మానవ జీవన ప్రయాణాన్ని, మనిషి నిరంతర అన్వేషణను, ప్రకృతితో సాగించే సంఘర్షణను సుదీర్ఘమైన వచన కవిత్వంలో అద్భుతంగా వర్ణించారు. అయితే, అదే సువిశాలమైన జీవన తత్వాన్ని నేడు ఆచార్య దార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారు అత్యంత సూక్ష్మమైన, గాఢమైన 'హైకూ' ప్రక్రియలో ఒక కావ్యంగా మలచడం సాహిత్య ప్రపంచంలో ఒక గొప్ప ప్రయోగం. వందల పేజీల వచనంలో చెప్పగలిగే తాత్విక లోతును, కేవలం మూడు పాదాల పరిధిలోకి కుదించి, పద్దెనిమిది భాగాలుగా అష్టాదశ పురాణాల స్ఫూర్తితో ఆవిష్కరించడం కవి మేధస్సుకు, అక్షర సాధనకు నిదర్శనం. సినారె గారి కావ్యాలు ఒక మహా ప్రవాహమైతే, దార్ల గారి 'కోనసీమ కోయిల' ఆ ప్రవాహంలోని ప్రతి నీటి చుక్కలోనూ విశ్వరూపాన్ని చూపే ఒక తాత్విక దర్పణం. ఈ కావ్యం ఆధునిక కవిత్వ ప్రక్రియలకు తాత్విక పరిమళాన్ని అద్దుతూ, పాఠకుడిని ఆలోచనల నుండి అనుభూతి వైపుకు, అనుభూతి నుండి ఆత్మాన్వేషణ వైపుకు విజయవంతంగా నడిపిస్తుంది.

-డా. ఎం. మంజుశ్రీ, అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు శాఖ,
డా. ఏపిజె. అబ్దుల్ కలామ్ ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల,
పటాన్ చెరువు.

KONASEEMAKOYILA

